

2. Антропова М.В. Работоспособность учащихся и ее динамика в процессе учебной и трудовой деятельности. – М.: Просвещение, 1968. – 251 с.
3. Верхало Ю.Н., Зиньковский А.В. Установка для исследования работоспособности и учета эффективности производственной гимнастики // Теория и практика физической культуры, 1981. – Т. 28. – №4. – С. 36-38.
4. Глушкова Е.К., Веремкович Л.В., Вульфович Г.М., Рядовая Л.Б. Динамика работоспособности учащихся 5-7 классов в течение учебного дня (при обучении по новым программам) // Гигиена и санитария, 1973. – №10. – С. 31-35.
5. Дробинская А.О. Школьные трудности нестандартных детей. – М.: Школа-Пресс, 1999. – 144 с.
6. Зубкова В.М., Куинджи Н.Н., Сазанюк З.И. Изменение функционального состояния организма учащихся в течение учебного дня и недели // Актуальные проблемы обучения и воспитания школьников. – Минск, 1974. – С.96-99.
7. Карпухина А.М., Розов В.И. Экспресс-оценка адаптивности подростков в экстремальных условиях. – К.: НИИП, 1993. – 18 с.
8. Компанец В.В., Белоус П.Д., Недоризанюк Е.М. Диагностика умственного утомления и реабилитация работоспособности младших школьников. Возрастные и психофизиологические показатели: Метод. рекомендации. – Винница: ВНМО, 1987. – 12 с.
9. Космолинский Ф.П., Деревянко Е.А. Утомление летного состава. – М.: Воениздат, 1962. – 114 с.
10. Леман Г. Практическая физиология труда: Пер. с нем. – М.: Медицина, 1967. – 325 с.
11. Мар'яненко Л.В. Особливості формування пізнавальної активності у слабостигаючих старшокласників // Радянська школа. – 1991. – № 9. – С. 39-43.
12. Некипелов М.И. Психологический метод исследования умственной работоспособности // Сб. работ по рационализации. – Иркутск: ИГМУ, 1973. – С. 156-157.
13. Павлов И.П. Последние сообщения по физиологии и патологии высшей нервной деятельности: Сообщение 3-е. – Л.; М.: Изд-во АН СССР, 1935. – 45 с.
14. Петухов Б.Н., Ударов Н.С., Хухлаев В.К. Интенсивность труда и утомление // Физиология человека, 1989. – Т.15. – №1. – С. 91-99.
15. Попова Н.М., Сапожникова Г.М. Гигиенические требования к организации учебных занятий // Школа и психическое здоровье учащихся. – М.: Медицина, 1988. – С. 54-78.
16. Розенблат В.В., Полежаев Е.Ф., Тонкова-Ямпольская Р.В. Утомление // БМЭ. – М., 1985. – Т.26. – С. 401-407.
17. Рудный Н.М. Психология военного летчика. – М.: Воениздат, 1983. – 80 с.
18. Трошихин В.А., Молдовская С.И., Таукач Г.Л. Психофизиологические основы планирования учебной работы // Вестник высшей школы, 1971. – №2. – С. 28-36.
19. Ухтомский А.А. Современное состояние проблемы утомления // Материалы к 5 Всесоюзному съезду физиологов, биохимиков и фармакологов. – М., 1934. – С. 6-8.

Questions which touch forming of cognitive activity for students time-lagged psychical development are examined in the article, the structure of cognitive activity opens up, classification of development of children is presented, the ways of realization of the put problem are exposed.

Key words: students time-lagged psychical development, cognitive activity, studies of physics.

Отримано: 3.11.2010

УДК 378

Н. С. Сичевська

Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова

ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ФІЗИКИ ТА ОСНОВ ЕЛЕКТРОТЕХНІКИ

У статті розглядаються проблеми електротехнічної підготовки майбутніх технологів громадського харчування, шляхи формування особистості студентів з високим рівнем професійної спрямованості, компетенцій, професійно важливих якостей і психофізіологічних властивостей.

Ключові слова: спрямованість, професійна спрямованість особистості, принцип професійної спрямованості навчання.

Наше сьогоднішня можна охарактеризувати швидким темпом розвитку науки, надзвичайно швидкими змінами в стані техніки, моментальним старінням інформації, появою нових навчальних дисциплін та технологічних виробництв, прискоренням реалізації наукових відкриттів.

Тому основним завданням вищих навчальних закладів є підготовка висококваліфікованих спеціалістів, які не тільки володіють глибокими знаннями, але й вміють їх самостійно застосовувати на практиці, постійно оновлювати, орієнтуватись в законах розвитку суспільства та техніки. Творчий потенціал, наявність специфічних якостей, життєвих установок, професійної спрямованості стає найважливішою цінністю особистості.

Педагогічна практика підтверджує, що професійну установку і спрямованість можна сформувати і розвивати. Отже, формувати професійну спрямованість необхідно ще на етапі навчання та підготовки до професійної діяльності в коледжі.

Постановка проблеми. Аналіз фізичної та електротехнічної підготовки студентів у різних вищих навчальних закладах I-II рівнів акредитації показує, що в них накопився ряд суттєвих недоліків, які негативно відображаються на формуванні особистісних та професійних якостей студентів, що користуються попитом на ринку праці:

- програма фізики однакова для всіх студентів, незалежно від майбутньої спеціальності;
- зміст курсу фізики та основ електротехніки в коледжі в основному орієнтований на отримання знань студентами, а не на формування його світогляду та професійної спрямованості;

- недостатня увага приділяється аналізу зв'язків між курсом фізики та основ електротехніки із спеціальними дисциплінами;
- при вивченні фізики та основ електротехніки не ставиться задача формування професійно важливих якостей та спрямованості особистості;
- недостатньо розроблені ефективні технології розвитку особистості студента в процесі навчання і формування в них професійної спрямованості.

Всі ці недоліки підтверджують актуальність дослідження педагогічних технологій формування професійної спрямованості студентів ВНЗ I-II рівнів акредитації у процесі вивчення фізики та основ електротехніки.

Аналіз актуальних досліджень. Вивчення літератури з даної проблеми показало, що в наш час багато аспектів професійної підготовки спеціалістів вже розглянуто. Проблему професійної підготовки студентів у своїх працях досліджують: В.О. Біліков, А.О. Вербицький, Г.О. Атанов, І.Д. Бех, Н.В. Кузьміна, Г.С. Сухобська, Л.П. Пуховська та ін. Формування професійно важливих якостей особистості студента розглядається в роботах О.А. Абдуліної, Н.В. Кузьміної, А.В. Усової та ін. Праці А.М. Баскакова, О.В. Слешер та ін. присвячені орієнтації студентів у професійних цінностях.

Метою статті є розглянути основні шляхи формування професійної спрямованості студентів майбутніх молодших спеціалістів сфери громадського харчування у процесі вивчення фізики та основ електротехніки.

Виклад основного матеріалу. У сучасних умовах становлення і розвитку ринкових відносин харчова проми-

словість перетворилася на потужну галузь народного господарства. Використання класичних і прогресивних технологій виробництва їжі, впровадження в дію сучасних виробництв з вироблення нових продуктів харчування, смакових добавок диктує необхідність підготовки сучасних фахівців, здатних до інноваційної діяльності і просуванню на ринок конкурентоспроможних технічних розробок.

Соціально-економічні та політичні умови розвитку суспільства висувають реальні і жорсткі вимоги до професійного рівня фахівців, конкурентоспроможних на ринку праці та спрямованих до ефективно професійної самореалізації. Основна мета перетворень, що проводяться сьогодні в освітніх системах – перехід на більш високий рівень науковості та якості освіти, сприяння мобільності висококваліфікованих кадрів, підвищення конкурентоспроможності фахівців. Іншими словами, реформа повинна виробити нову модель професійної освіти, в якій студент стає носієм дій, адекватних своїй майбутньої професійної діяльності.

В останні роки у вищих навчальних закладах відбуваються глобальні зміни: організаційні, методичні, змістовно-технологічні, комунікаційно-технічні. Ці зміни пов'язані з тим, що у нових умовах виробництва потрібні фахівці з відповідною сучасному рівню науково-технічного прогресу професійною підготовкою, які вміють вирішувати як традиційні задачі, так і завдання проблемного характеру. Випускникові вузу повинні бути притаманні професійна компетентність і мобільність, комунікабельність та ініціативність, творче мислення і здатність до самоосвіти.

Традиційний освітній процес, орієнтований більшою мірою на репродуктивне засвоєння змісту освіти, не здатний повною мірою забезпечити розв'язання цих питань.

Тому на перший план за своєю актуальністю виходить проблема формування професійної спрямованості майбутніх технологів громадського харчування, саме від рівня професійної спрямованості студента залежить їх подальший успіх. У той же час аналіз літератури з цієї проблеми показує всю складність, багатовимірність та неоднозначність трактування як самих понять спрямованість, професійна спрямованість, так і заснованого на них підходу до процесу і результату освіти.

Зміна соціально-економічних умов, поява нових законодавчих актів у харчовій промисловості, використання сучасного обладнання, від якого залежить якість виробів; впровадження нового асортименту і технології його приготування; інтеграція з закордонними партнерами з впровадження нових видів сировини і напівфабрикатів вимагає внесення істотних коректив у професійній підготовці технологів громадського харчування.

Основними напрямками розвитку харчової промисловості в даний час є: збільшення обсягу виробництва і поліпшення якості продукції, у тому числі дієтичного призначення; створення сучасних засобів технічного оснащення підприємств та впровадження нових технологій приготування продукції зі зниженою калорійністю на основі використання нових видів сировини рослинного походження; використання принципово нового підходу до художнього оформлення виробів на основі термостійких оздоблювальних напівфабрикатів; розробка асортименту продовольчих товарів, що враховує національні потреби населення регіону.

З огляду на вищесказане, на основі аналізу літератури, що відбиває особливості підготовки фахівців у вищій школі, можна сформулювати ряд вимог до особистості спеціаліста з урахуванням його особистих потреб та потреб суспільства. Ці вимоги можна розділити на такі групи:

- ✓ професійні:
 - професіоналізм і висока професійна компетентність;
 - здатність до самоосвіти;
 - здатність до інтеграції і взаємодії з фахівцями суміжних та інших професій;
 - здатність до проектної діяльності;
 - системне бачення виробничих процесів
- ✓ соціально-психологічні:
 - вміння керувати виробничим колективом;

- вміння організовувати виробництво;
- сформоване почуття соціальної відповідальності
 - ✓ індивідуально-психологічні:
- розуміння соціальної значущості своєї професії;
- наявність професійних мотивів і ціннісних орієнтацій;
- дотримання етичних і правових норм суспільства;
- знання законів міжособистісного спілкування і вміння використовувати їх на практиці;
- здатність приймати рішення і нести за них відповідальність;
- наявність особистого соціального і виробничого досвіду, здатність враховувати в роботі чужий досвід;
- невиробничі резерви особистості (працездатність, вміння створити сприятливий психологічний клімат у колективі, участь у громадському житті, патріотизм, уміння переключатися з одного виду діяльності на інший і т.д.).

Формування особистості сучасного технолога громадського харчування з високим рівнем професійної спрямованості, що відповідає вимогам суспільства та сучасного виробництва, реалізує свої особистісні цілі, інтереси, потреби і здібності, вважаємо за можливе в системі особистісно-орієнтованої професійної освіти, метою якої є розвиток спрямованості, компетенцій, професійно важливих якостей і психофізіологічних властивостей [2, с.117].

Згідно особистісно-орієнтованої парадигми освіти мета, результати і сам процес навчання обумовлюються особистістю студентів, переключачься увага професійної освіти з оволодіння спеціальністю, як засвоєння професійних знань, умінь і навичок, на формування в процесі навчання особистісного потенціалу, розвитку компетенцій студента. Конкретний зміст і наповнення дидактичних категорій – цілей, змісту, методів, форм, контролю навчання – визначається особистістю студентів, їх індивідуальними особливостями і діяльністю.

Інноваційні процеси, що відбуваються у вищій освіті, різко змінили ціннісні орієнтири освітніх установ та студентів, що спричинило за собою переосмислення самої парадигми освіти та переходу від традиційної моделі навчання до діяльнісних технологій. У рамках традиційних підходів до організації навчання, які характеризуються об'єктивним положенням студентів, репродуктивністю діяльності, формування і розвиток професійної спрямованості ускладнено, оскільки залежить від активності студентів.

Теорія навчальної діяльності В.В. Давидова дозволила визначити зміст процесу навчання, побудованому на основі діяльнісного підходу, що базується на трьох основних напрямках. Перший напрямок – включення студентів в продуктивність, творчу діяльність. Другий напрямок діяльнісного підходу забезпечує суб'єктність процесу навчання. Третій напрямок пов'язано зі зміною основної схеми взаємодії викладача-студента, навчання базується на ідеї діалогу і співпраці. Таким чином, діяльнісний підхід передбачає отримання знань у діяльності і виведення студента на рівень самоорганізації та самореалізації у навчальному процесі [1, с.184].

Компетентнісний підхід стає одним з найбільш пріоритетних напрямів реформування загальної та професійної освіти, в якому підкреслюється практична, дієва сторона і акцентується увага на результатах освіти – компетентності. Процес навчання майбутніх молодших спеціалістів сфери харчування, побудований на основі взаємозв'язку професійної та електротехнічної підготовки, вимагає запровадження та реалізації принципу професійної спрямованості. Цей принцип передбачає націленість курсу на професійну підготовку, посилення інтересу, мотивації і ціннісного ставлення до дисципліни за допомогою з'ясування значення даної науки в різних сферах професійної діяльності техника-технолога громадського харчування. Принцип професійної спрямованості вивчення фізики та основ електротехніки реалізується в таких напрямках:

- приведенням цілей і завдань дисциплін відповідно до кваліфікаційних характеристик випускника (кінцевими результатами навчання);
- виявленням міжпредметних зв'язків між дисциплінами;

- забезпеченням вивчення основних явищ, понять, законів, теорій широким показом їх прояву не тільки в природі, але і в житті, і у виробничій діяльності;
- більш поглибленим вивченням професійно значущих теорій, законів і закономірностей, а також категорій, понять і залежностей. З усієї системи знань належить виділяти та інтенсивно формувати ті з них, які найбільш близькі до професійної підготовки;
- більш поглибленим вивченням профілюючих тем;
- розробкою системи занять, що дозволяє створювати реальну виробничу діяльність у навчальних умовах;
- складанням та вирішенням завдань з виробничим змістом;
- розробкою комплексних міжпредметних завдань з виробничим змістом, що синтезують знання, навички та вміння з різних дисциплін;
- безперервності процесу професійно спрямованого навчання.

У процесі професійно-спрямованого навчання фізики та основ електротехніки доцільно дотримуватися наступної послідовності педагогічних дій, яка виправдала себе в дослідно-експериментальній роботі:

- виділити основні структурні елементи, що вивчається теми (поняття, визначення, закономірності, факти та ін.);
- за допомогою логічного аналізу раніше вивченого матеріалу визначити основу для засвоєння цих елементів;
- визначити, які з попередніх понять і способів дій взаємопов'язаних курсів необхідно актуалізувати на даному занятті;
- з'ясувати, на якому рівні сформовані ці поняття і способи дій у студентів;
- застосувати необхідні способи успішної актуалізації цих понять і способів дії при активній мотивації навчально-пізнавальної діяльності;
- показати, як новий засвоєний навчальний матеріал базується на раніше отриманих знаннях і вміннях студентів (у тому числі і по суміжним дисциплінам);
- визначити, як студенти будуть використовувати засвоєні з даної теми знання, вміння та способи дії в майбутній навчальній та професійній діяльності, дати відповідну спрямованість навчального матеріалу;
- визначити основні напрямки розвитку професійно важливих якостей у студентів на даному етапі навчання, актуалізувати ті вміння, розвитку яких сприяє організація заняття, вивчення теми;
- з'ясувати рівень сформованості зазначених якостей у студентів до проведення заняття і в підсумку вивчення та закріплення даної теми;
- визначити умови подальшого професійно спрямованого навчання фізики та основ електротехніки та розвитку студентів у процесі вивчення наступних тем цих дисциплін.

Рівень інтелектуального та професійного розвитку студентів в значній мірі залежить від методичної майстерності викладача, від старанності його підготовки до кожного заняття зі студентами. Логіку цієї підготовки визначає спроектована структура заняття, вибір форм організації навчально-виховної діяльності і оптимального поєднання методів і засобів навчання.

У вищій школі треба розвивати самостійні (варто зазначити, що результатом самостійної роботи є не просто певна сума знань, умінь і навичок, а самостійність як риса особистості [4, с.107]), активні і творчі форми навчальної роботи. У вищій школі для цього набагато більше можливостей, аніж в середній, але їх треба використовувати повністю. Це і творча участь у семінарах, безпосередня участь в роботі лабораторій, участь в конкурсах студентських робіт, студентських наукових конференціях, тощо [3, с.57].

О.Леонтьєв характеризував розвиток особистості в студентські роки з точки зору ставлення до професії так: "юний студент приходить у вуз, вважаючи, що обрана ним з тих чи інших мотивів майбутня справа є бажана для нього; якщо по закінченню вузу в нього буде відчуття, що і він потрібний цій справі, що вона стала для нього своєю, то це і буде свідчити про його психологічну особистісну зрілість як спеціаліста" [5, с.241].

Висновки. Час навчання у вищій школі припадає на специфічний зламний момент у формуванні особистості людини. Це зумовлено рядом вікових та психологічних особливостей. Як відомо, особистість людини формується в її активній діяльності. Головною ж для студентів упродовж навчання у вищій школі є навчально-пізнавальна діяльність. Вона полягає не лише в отриманні певної суми знань, а й в набутті професійної спрямованості, що особливо важливо для успішної роботи у подальшому як фахівця.

Серед шляхів формування професійної направленості можна виділити такі:

- роз'яснення соціальної значущості обраної спеціальності;
- переконання студентів в можливості оволодіти професією;
- організація навчально-виховного процесу із урахуванням вимог їхньої майбутньої професійної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Давыдов В.В. Проблемы развивающего обучения / В.В. Давыдов. – М.: Педагогика, 1986. – 299 с.
2. Зеер Э.Ф. Психология профессий / Э.Ф. Зеер. – М.: Академический проект, 2003. – 336 с.
3. Казанцева Т.А., Олейник Ю.Н. Взаимосвязь личностного развития и профессионального становления студентов-психологов // Психологический журнал. – 2002. – Т.23. – № 6. – С.51-59.
4. Кутеева В.П. Формирование познавательной активности будущих специалистов // Психологические проблемы формирования специалиста в вузе: Межвуз. сб. науч. труд. – Саранск, 1989. – С. 105-109.
5. Леонтьев А.Н. Психологические вопросы формирования личности студента // Психология в вузе. – 2003. – № 1-2. – С. 232-241.

The article addresses the problem of future electrical engineers catering, by formation of students' high level of professional orientation, skills, professional qualities and the important physiological properties.

Key words: orientation, professional orientation of the individual, the principle of professional orientation training.

Отримано: 14.09.2010